

ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА ЗА ИЗРАДУ ВЕШТАЧЕЊА

LEGISLATIVE REGULATION FOR DOING COURT EXPERTISE

Милорад Цвијан¹; Далибор Пешић²; Андреја Радовић³

IX Симпозијум
"Опасна ситуација и веродостојност
настанка саобраћајне незгоде (преваре у осигурању)"

Резиме: На снагу је ступио Закон о судским вештацима, а Нацрт Законика о кривичном поступку - радна верзија се налази у јавној расправи. И један и други уносе многе новине које би требало да прецизније регулишу све што је везано за вештачење и вештаке, односно услове за обављање вештачења, поступак именовања и разрешења судских вештака, поступак уписа и брисања правних лица која обављају послове вештачења, права и обавезе лица која обављају вештачење, основне одредбе вештачења, увиђаја и реконструкција. Но и поред многих новина, и даље су остале неке нејасноће и несагласности, које могу отежавати рад вештака..

КЉУЧНЕ РЕЧИ: ЗАКОН О ВЕШТАЦИМА, ЗАКОНИК О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ, ВЕШТАЧЕЊЕ, СТРУЧНО ЛИЦЕ, ВЕШТАК.

Abstract: The Law on judicial experts came into force, and the draft of Code of Criminal Procedure is in the public hearing. Both bring many changes that should more accurately regulate anything related to expertises and experts, in other words the conditions for the traffic accident expertises, the process of naming and dismissing court experts, the procedure of registration and deleting entities providing expertise services, rights and obligations of court experts, the basic regulations for expertises, investigation and reconstruction. But in spite of many new acts, there still remain some ambiguities and inconsistencies, which can complicate the work of an expert.

KEY WORDS: LAW ON EXPERTS, CRIMINAL PROCEDURE CODE, EXPERTISE, PROFESSIONAL, EXPERT.

¹ Саобраћајни факултет у Београду, Катедра за безбедност саобраћаја и друмска возила, zizam@open.telekom.rs

² Саобраћајни факултет у Београду, Катедра за безбедност саобраћаја и друмска возила, d.pesic@sf.bg.ac.rs

³ andreja_radovic@yahoo.com

1. УВОД

Закон о условима за обављање послова вештачења ("Службени гласник СРС", бр. 16 од 29. IV 1987, 17 од 9. V 1987.) престао је да важи, а изгласан је Закон о судским вештацима, који је на снагу ступио 08.07.2010. године, а објављен у "Службеном гласнику Републике Србије", бр. 44/2010. Поједина решења у закону који је престао да важи су била застарела и анахронична због чега је било неопходно да се донесе нови који ће бити усаглашен са осталим прописима и који ће отклонити недостатке везане за обављање послова вештачења, поступак именовања и разрешења вештака, права и обавезе вештака итд.

Што се тиче Законика о кривичном поступку, тренутно се примењује Законик из 2001. године (Законик је објављен у "Службеном листу СРЈ", бр. 70/2001 и 68/2002 и "Сл. Гл. РС", бр. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 49/2007 и 72/2009.) који важи до 31.12.2010. године (а на основу Законика о кривичном поступку "Сл. гл. РС", број 46/2006, 49/2007 и 122/2008), па док пишемо овај рад већ је у јавној расправи Нацрт Законика о кривичном поступку – радна верзија.

2006. године изгласан је Законик о кривичном поступку и објављен у "Службеном гласнику РС", број 46/2006, 49/2007 и 122/2008. Овај Законик био је на снази почев од 10.06.2006. године па до 11.09.2009. године, али **никада није примењен**, осим одредаба чл. 107., 110., 117. до 122. и чл. 333. до 335. које су примењиване од 10.06.2006. до 11.09.2009. године. Овај Законик **престао је да важи 11.09.2009.** године, а на основу Закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку "Сл. гласник РС", бр. 72/2009.

2. ЗАКОН О СУДСКИМ ВЕШТАЦИМА И ЗАКОН О УСЛОВИМА ЗА ОБАВЉАЊЕ ПОСЛОВА ВЕШТАЧЕЊА

Уводне одредбе

У уводним одредбама Закона о судским вештацима је дефинисано ко у Републици Србији може обављати вештачење. Ове одредбе се не разликују битно од одредаба из старог закона. Предвиђено је да вештачење могу обављати сва физичка и правна лица која испуњавају услове предвиђене овим законом, државни органи у оквиру којих се може обавити вештачење и научне и стручне установе.

Посебно је наглашена могућност да вештачење обавља вештак или правно лице из друге државе. То је предвиђено уколико у Републици Србији нема вештака одговарајуће струке или постоје други правни или стварни разлози због којих вештаци из Републике Србије не могу обављати послове вештачења у конкретном предмету. Могућност да послове вештачења у Републици Србији обавља вештак или правно лице из друге државе није дефинисан у старом закону.

У новом закону, у односу на стари закон, у члану 2 испред речи активности додата је реч стручне, док је остали део члана остао потпуно непромењен.

Члан 2.

Послови вештачења, у смислу овог закона, представљају стручне активности чијим се обављањем, уз коришћење научних, техничких и других достигнућа, пружају суду или другом органу који води поступак потребна стручна знања која се користе приликом утврђивања, оцене или разјашњења правно релевантних чињеница.

Новим законом је предвиђено да за именовање и разрешење вештака буде надлежан министар за послове правосуђа. Поред физичких лица, министар је надлежан и за упис и брисање правних лица у Регистар правних лица за обављање вештачења. Ово представља промену у односу на стари закон у коме се евидентија лица која врше вештачење водила у Републичком секретаријату за правосуђе и управу путем Регистра сталних вештака и Регистра друштвених правних лица која врше послове вештачења.

I. УВОДНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Овим законом уређују се услови за обављање вештачења, поступак именовања и разрешења судских вештака (у даљем тексту: вештак), поступак уписа и брисања правних лица која обављају послове вештачења, као и права и обавезе лица која обављају вештачење.

Члан 2.

Послови вештачења, у смислу овог закона, представљају стручне активности чијим се обављањем, уз коришћење научних, техничких и других достигнућа, пружају суду или другом органу који води поступак потребна стручна знања која се користе приликом утврђивања, оцене или разјашњења правно релевантних чињеница.

Члан 3.

Вештачење обављају физичка и правна лица која испуњавају услове предвиђене овим законом, државни органи у оквиру којих се може обавити вештачење, као и научне и стручне установе.

Изузетно, уколико у Републици Србији нема вештака одговарајуће струке или постоје други правни или стварни разлози због којих вештаци из Републике Србије не могу обавити послове вештачења у конкретном предмету, послове вештачења у Републици Србији може да у појединачним случајевима обављати и вештак или правно лице из друге државе, који према закону те државе испуњавају услове за обављање послова вештачења.

Члан 4.

Вештака именује и разрешава министар надлежан за послове правосуђа (у даљем тексту: министар).

Министар одлучује и о упису и брисању правних лица у Регистар правних лица за обављање послова вештачења.

Члан 5.

Вештак има право на накнаду трошкова и право на награду за рад.

Услови за обављање послова вештачења

У овом делу новог закона (чланови од 6. до 10.) представљени су, поред општих услова за рад у државним органима, и посебни услови које мора да испуњава физичко лице. Највеће промене у новом закону у односу на до сада важећи закон су управо у овом делу закона. До сада је било потребно да стални вештак поред општих услова за заснивање радног односа у државним органима испуњава и одређене посебне услове.

Најпре, потребно је да поседује стручно знање и способност за давање налаза и мишљења у одређеним врстама вештачења. Стари Закон је предвидео да се поседовање ових знања проверава путем полагања испита пред одговарајућом комисијом на начин на који пропише републички секретар. Ова провера није била потребна уколико је физичко лице имало положен одговарајући стручни испит, односно уколико је имало докторат наука или седми два степена стручне спреме (магистријум наука), као и специјализацију у области у којој је обављало послове вештачења. Овако високо постављен услов је у то време могао да задовољи веома мали број лица.

У новом закону уместо седмог два степена стручне спреме тражи се седми један степен стручне спреме, односно "**одговарајуће високо образовање на студијама другог степена (дипломске академске студије – мастер, специјалистичке академске студије, специјалистичке струковне студије), односно на основним студијама, за одређену област вештачења**", што је нижи степен стручне спреме, али су зато додати нови услови.

Новим законом је предвиђено да вештак има најмање пет година искуства у струци, као и да поседује стручно знање и практична искуства у одређеној области вештачења. За разлику од старог закона где се то проверавало путем полагања испита пред стручном комисијом, нови закон је предвидео да се стручно знање и практична искуства за одређену област вештачења доказују "**објављеним стручним или научним радовима, потврдом о учешћу на саветовањима у организацији стручних удружења, као и мишљењима или препорукама судова или других државних органа, стручних удружења, научних и других институција или правних лица у којима је кандидат за вештака радио, односно за које је обављао стручне послове**".

Кандидати за вештака који поседују научна звања нису дужни да достављају доказе који су у претходном пасусу наведени.

II. УСЛОВИ ЗА ОБАВЉАЊЕ ПОСЛОВА ВЕШТАЧЕЊА

Члан 6.

Физичко лице може бити именовано за вештака ако поред општих услова за рад у државним органима прописаних законом испуњава и следеће посебне услове:

- 1) да има одговарајуће стечено високо образовање на студијама другог степена (дипломске академске студије – мастер, специјалистичке академске студије, специјалистичке струковне студије), односно на основним студијама, за одређену област вештачења;
- 2) да има најмање пет година радног искуства у струци;
- 3) да поседује стручно знање и практична искуства у одређеној области вештачења;
- 4) да је достојан за обављање послова вештачења.

Изузетно од става 1. овог члана, за вештака може бити именовано лице које има најмање завршену средњу школу, ако за одређену област вештачења нема довољно вештака са стеченим високим образовањем.

Члан 7.

Стручно знање и практична искуства за одређену област вештачења кандидат за вештака доказује објављеним стручним или научним радовима, потврдом о учешћу на саветовањима у организацији стручних удружења, као и мишљењима или препорукама судова или других државних органа, стручних удружења, научних и других институција или правних лица у којима је кандидат за вештака радио, односно за које је обављао стручне послове.

Кандидат за вештака са научним звањима није дужан да доставља доказе из става 1. овог члана.

Члан 8.

Физичко лице може обављати вештачења само ако је уписано у Регистар вештака.

Члан 9.

Правно лице може обављати вештачења ако испуњава следеће услове:

- 1) да је уписано у регистар надлежног органа за делатност вештачења у одговарајућој области;
- 2) да су у том правном лицу запослена лица која су уписана у Регистар вештака.

У име правног лица послове вештачења могу обављати само лица из става 1. тачка 2. овог члана.

Члан 10.

Вештачење могу обављати и државни органи у оквиру којих се може обавити вештачење, као и научне и стручне установе (факултети, институти, заводи и сл).

Органи и установе из става 1. овог члана одређују једног или више стручњака одговарајуће специјалности који ће обављати вештачење или образују комисије састављене од научних или стручних радника који су код њих запослени.

Уместо посебног услова под бројем 2 из старог закона који је гласио **"да је по својим људским и радним квалитетима подобно за рад у својству сталног вештака, те да се, с обзиром на природу његовог редовног посла и друге околности може очекивати да ће вештачење обављати објективно, уредно и на време"** у новом закону под бр. 4 наведен је услов да је вештак **достојан за обављање**

послова вештачења. Бити достојан је био критеријум и приликом недавног избора судија и тужилаца.

Још један услов које физичко лице мора да испуњава јесте да буде уписан у Регистар вештака.

Новим законом је предвиђено да правно лице може обављати посао вештачења уколико испуњава следеће услове: да буде уписано у регистар надлежног органа за делатност вештачења у одговарајућој области и да су у том правном лицу запослена лица која су уписана у Регистар вештака. Наглашено је и да у име правног лица послове вештачења могу обављати искључиво лица која су уписана у Регистар вештака.

Вештачење могу обављати и државни органи у оквиру којих се може обавити вештачење, као и научне и стручне установе (факултети, институти, заводи и сл.). При томе ове установе одређују једног или више стручњака одговарајуће специјалности које ће обављати вештачење или образују комисије састављене од научних или стручних радника који су код њих запослени.

Поступак именовања и разрешења

У овом делу новог закона предвиђене су новине у односу на постојећа законска решења. Наиме, уколико се јави потреба за вештацима за одређене области вештачења председници првостепених судова их достављају Министарству надлежном за послове правосуђа (у овом случају Министарству правде). На основу тога министар у складу са потребама судова објављује јавни позив за именовање вештака у "Службеном гласнику Републике Србије" и на интернет страницама министарства. Предвиђено је да министарство правде у складу са потребама судова објављује јавни позив за именовање вештака, јер ће се тиме постићи адекватан број вештака и правилнија распоређеност лица која обављају послове вештачења у појединим областима. У складу са Законом о вештацима, 08. октобра 2010. године јавни позив је и објављен.

Кандидат за вештака подноси захтев за именовање, са прилозима којима доказује испуњеност услова за обављање послова вештачења. О захтеву за именовање одлучује министар, а кандидат за вештака може покренути управни спор против решења којим се одбија захтев за именовање. Законом је одређена садржина захтева за именовање као и решења о именовању вештака. Решење о именовању вештака се објављује у "Службеном гласнику Републике Србије" и на интернет страницама министарства. Предвиђено је да Министарство правде води евиденцију о Регистру вештака у електронском облику и путем сајта Министарства правде треба да буде доступан јавности. Поред Регистра вештака, министарство води и збирку исправа за сваког вештака. Ова

збирка представља својеврсну биографију вештака, на основу које је могуће оценити на који начин се вештак опходи према пословима вештачења. Поред докумената на основу којих је извршен упис у Регистар вештака, у збирци исправа се чувају све пријаве поднете против вештака, решења о изреченим новчаним казнама и предлози за разрешење вештака. Законом је предвиђен рок од осам дана у оквиру којег је вештак дужан да обавести министарство о промени података који су унесени у Регистар вештака приликом његове регистрације.

Законом је предвиђено да поступак за разрешење вештака због нестручног, неуредног, или несавесног вештачења могу поднети суд, орган који води поступак, односно странке или други учесници у судском или другом поступку. Дефинисано је да вештак неуредно и несавесно обавља вештачење ако неоправдано одбија да вештачи, не одазива се на позиве суда или другог органа који води поступак, не обави вештачење у року који је одређен и др. Вештачење се сматра нестручним уколико су налази у њему непотпуни, нејасни, противречни или нетачни.

Против решења о разрешењу вештак има могућност да покрене управни спор, а у току поступка разрешења вештака министар може формирати комисију од три члана из реда водећих стручњака у области у којој вештак вештачи, ради оцене стручности рада вештака. У члану 19. је дефинисано који услови морају бити испуњени да би судски вештак био разрешен дужности. Одредбе старог и новог закона у овом смислу се суштински не разликују. У старом закону је предвиђено да Решење о брисању сталног вештака доноси републички секретар.

III. ПОСТУПАК ИМЕНОВАЊА И РАЗРЕШЕЊА

Члан 11.

Постојање потребе за вештацима за одређене области вештачења председници првостепених судова достављају министарству надлежном за послове правосуђа (у даљем тексту: министарство).

Министар објављује јавни позив за именовање вештака у „Службеном гласнику Републике Србије“ и на интернет страници министарства, када утврди да је недовољан број вештака за одређену област вештачења.

Члан 12.

Захтев за именовање са прилозима којима се доказује испуњеност услова за обављање вештачења кандидат за вештака подноси министарству.

У захтеву се наводе лични подаци, звање, радна биографија, област вештачења и ужа специјалност.

Члан 13.

Решење о именовању вештака доноси министар.

Решење из става 1. овог члана основ је за упис у Регистар вештака.

Против решења којим се одбија захтев за именовање, кандидат за вештака може покренути управни спор.

Члан 14.

Решење о именовању вештака садржи презиме, име једног родитеља и име вештака, његово пребивалиште и адресу, звање, област вештачења и ужу специјалност вештака.

Решење из става 1. овог члана објављује се у „Службеном гласнику Републике Србије“ и на интернет страници министарства.

Члан 15.

Вештак има печат правоугаоног облика, величине 4,5 x 2,5 цм, који садржи име и презиме вештака, његово пребивалиште и област вештачења.

Отисак печата и својеручни потпис вештак депонује у Регистру вештака при министарству.

Члан 16.

Министарство води Регистар вештака.

У Регистар вештака уносе се следећи подаци: редни број уписа, презиме, име једног родитеља и име вештака, година рођења, његово пребивалиште, адреса и телефонски број, звање, област вештачења и ужу специјалност, број и датум решења о именовању, односно разрешењу вештака.

Регистар вештака води се у електронском облику и јавно је доступан преко интернет странице министарства.

Поред Регистра вештака, министарство води и збирку исправа за сваког вештака.

У збирци исправа чувају се документа на основу којих је извршен упис у Регистар вештака, као и пријаве поднете против вештака, решења о изреченим новчаним казнама и предлози за разрешење вештака.

Члан 17.

Вештак је дужан да о промени података из члана 16. став 2. овог закона обавести министарство одмах, а најкасније у року од осам дана од дана промене податка.

Члан 18.

Суд, односно орган који води поступак прати рад вештака и о својим примедбама и новчаним казнама које су изречене вештаку обавештава министарство.

Суд, односно орган који води поступак, је дужан да прати рад вештака и да за вештачење у поједином предмету одређује вештака који има пребивалиште на подручју тог суда, водећи рачуна да вештаци из исте области буду равномерно ангажовани.

На седницама судија у првостепеним судовима, најмање једном годишње, разматрају се питања од значаја за суд који се односе на рад вештака.

На основу закључка седнице судија, председник суда може утврдити потребу за повећањем броја вештака за одређену област или поднети образложен предлог за разрешење вештака.

Образложени предлог за разрешење вештака због нестручног, неуредног или несавесног вештачења може поднети суд, орган који води поступак, односно странке или други учесници у судском или другом поступку.

Члан 19.

Вештак ће бити разрешен:

- 1) на сопствени захтев;
- 2) ако се утврди да нису постојали, односно да су престали услови на основу којих је именован;
- 3) ако буде осуђен за кривично дело које га чини недостојним или неподобним за вршење послова вештачења;

- 4) ако му буде изречена заштитна мера забране обављања делатности у области у којој обавља вештачење;
- 5) ако му на основу судске одлуке буде одузета или ограничена пословна способност;
- 6) ако се на начин прописан законом утврди да је изгубио радну способност;
- 7) ако неуредно, несавесно или нестручно обавља вештачење.

Вештак неуредно и несавесно обавља вештачење ако неоправдано одбија да вештачи, не одазива се на позиве суда или другог органа који води поступак, не обави вештачење у року који одређен и у другим случајевима предвиђеним законом.

Вештак нестручно обавља вештачење ако даје непотпуне, нејасне, противречне или нетачне налазе.

У поступку који се води по предлогу за разрешење вештака министар може формирати стручну комисију од три члана из реда водећих стручњака у области у којој вештак вештачи, ради оцене стручности рада вештака и може омогућити вештаку да се изјасни о чињеницама и околностима на којима се заснива предлог за разрешење.

Члан 20.

Вештак не може обављати вештачења ако је против њега покренут кривични поступак за кривично дело које га чини недостојним за обављање послова вештачења, док овај поступак траје.

О покретању кривичног поступка против вештака орган који води поступак без одлагања обавештава министарство.

По правноснажном окончању кривичног поступка, суд о његовом исходу обавештава министарство.

Члан 21.

Против решења о разрешењу вештак може покренути управни спор.

Вештак који је разрешен брише се из Регистра вештака, а решење о разрешењу вештака објављује се у „Службеном гласнику Републике Србије”.

Правна лица која обављају послове вештачења

IV. ПРАВНА ЛИЦА КОЈА ОБАВЉАЈУ ПОСЛОВЕ ВЕШТАЧЕЊА

Члан 22.

Правна лица подносе захтев за упис у Регистар правних лица за обављање послова вештачења (у даљем тексту: Регистар правних лица), који води министарство.

Решење о упису у Регистар правних лица доноси министар.

Против решења којим се одбија захтев за упис у Регистар правних лица може се покренути управни спор.

Регистар правних лица води се у електронском облику и јавно је доступан преко интернет странице министарства.

Члан 23.

Решење о упису у Регистар правних лица садржи назив и седиште правног лица за обављање послова вештачења, број телефона, област вештачења и ужу специјалност.

Решење о упису у Регистар правних лица објављује се у „Службеном гласнику Републике Србије” и на интернет страници министарства.

Члан 24.

У Регистар правних лица уносе се следећи подаци: редни број уписа, назив и седиште правног лица, број телефона, имена вештака запослених у правном лицу са области вештачења и ужом специјалношћу, број и датум решења о упису правног лица у регистар надлежног органа, број и датум решења о брисању из регистра.

Правно лице је дужно да о промени података из става 1. овог члана обавести министарство одмах, а најкасније у року од осам дана од дана промене податка.

Члан 25.

Правно лице брише се из Регистра правних лица ако престану да постоје услови предвиђени чланом 9. овог закона и ако неуредно или нестручно обавља вештачење.

Правно лице неуредно или нестручно обавља вештачење када вештаци запослени у том правном лицу неуредно или нестручно обављају вештачење у смислу члана 19. ст. 2. и 3. овог закона.

Против решења из става 1. овог члана правно лице може покренути управни спор.

У новом закону се у члановима од 22. до 25. регулишу одредбе о правним лицима која врше послове вештачења. Правна лица подносе захтев за упис у Регистар правних лица за обављање послова вештачења, који води министарство. Само решење о упису доноси министар, а покретање управног спора је заштитни механизам правног лица који он покреће уколико је његов захтев за упис у Регистар правних лица одбијен. Услови које правно лице мора да испуњава да би се нашло у Регистру правних лица за обављање послова вештачења су раније већ наведени. Уколико ти услови престану да важе или ако правно лице вештачење обавља неуредно или нестручно брише се из Регистра правних лица. Правно лице неуредно или нестручно обавља вештачење када вештаци запослени у том правном лицу неуредно или нестручно обављају вештачење. Одредбе старог и новог закона које се тичу обављања послова вештачења од стране правних лица не разликују се битно.

Права и обавезе вештака

Сва права и обавезе дефинисани у овом делу Закона о вештацима подједнако се примењују како на физичка, тако и на правна лица, где законодавац вештака обавезује да се придржава рокова, вештачење обавља савесно, стручно, и непристрасно и чува тајност података.

Прописи којима је уређена накнада трошкова у судским поступцима примењују се за одређивање висине и начина накнаде трошкова, као и висина награде за вештачење. Међутим оно што сматрамо да је важно напоменути јесте да, и у закону који је престао да важи, као и у закону који је ступио на снагу, вештаци и даље имају "... право на накнаду трошкова и право на награду за рад." (I. Уводне одредбе, члан 5.), чиме законодавац показује од каквог су значаја послови које обављају вештаци.

V. ПРАВА И ОБАВЕЗЕ ВЕШТАКА

Члан 26.

Висина и начин накнаде трошкова и висина награде за вештачење одређују се у складу са прописом којим је уређена накнада трошкова у судским поступцима.

Члан 27.

Вештак је дужан да се придржава рокова одређених решењем суда и да вештачење обавља савесно, стучно и непристрасно.

Члан 28.

Вештак је дужан да чува тајност података које је сазнао обављајући послове вештачења.

Члан 29.

Одредбе о правима и обавезама вештака сходно се примењују и на правна лица која обављају послове вештачења.

Прелазне и завршне одредбе

Што се тиче именовања и престанка својства вештака и закон који је престао да важи, као и закон који је сада на снази, на исти период тј. период од годину дана су регулисали ова два питања, а даном ступања на снагу новог закона престао је да важи Закон који је до тада важио.

Правним лицима је остављен рок од такође годину дана да своју организацију и активност усагласе са одредбама новог закона.

VI. ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 30.

Именовање вештака извршиће се у року од годину дана од дана ступања на снагу овог закона.

Министар објављује јавни позив за именовање вештака у складу са овим законом у року од 90 дана од дана ступања на снагу овог закона.

Вештацима који су уписаны у Регистар сталних вештака престаје својство вештака ако до истека рока из става 1. овог члана не буду именовани за вештаке по одредбама овог закона.

Правна лица која су до ступања на снагу овог закона обављала послове вештачења могу да обављају ове послове најдуже годину дана од дана ступања на снагу овог закона, а након истека тог рока – ако испуњавају услове предвиђене овим законом.

Члан 31.

Даном ступања на снагу овог закона престаје да важи Закон о условима за обављање послова вештачења („Службени гласник СРС”, бр. 16/87 и 17/87 – исправка).

Члан 32.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

3. НАЦРТ ЗАКОНИКА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ – РАДНА ВЕРЗИЈА И ЗАКОНИК О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ ОД 2001. ГОДИНЕ

Упоређујући Нацрт Законика о кривичном поступку – радна верзија (у даљем тексту Нацрт ЗКП-а) и Законика о кривичном поступку из 2001. године (у даљем тексту ЗКП од 2001. године) и то наравно само у делу вештачење (основне одредбе), као и увиђај и реконструкција, наводимо да у Нацрту ЗКП-а и то у делу Увиђај постоји новина која гласи да предмет увиђаја може бити лице, ствар и место, па су сходно томе написани и посебни чланови за увиђај лица, увиђај ствари и увиђај места.

Увиђај лица

Члан 138.

Увиђај окривљеног предузеће се и без његовог пристанка ако је потребно да се утврде чињенице важне за поступак.

Увиђај других лица може се без њиховог пристанка предузети само онда ако се мора утврдити да ли се на њиховом телу налази одређен траг или последица кривичног дела.

Ако су испуњени услови из члана 146. овог законика, од лица из ст. 1. и 2. овог члана могу се узети узорци ради анализе (чл. 146. и 147.).

Увиђај ствари

Члан 139.

Увиђај се предузима над покретним и непокретним стварима окривљеног или других лица. Увиђај леша се предузима ако су испуњени услови из 133. став 1. овог законика.

Лице из става 1. овог члана је дужно да органу поступка омогући приступ предметима и пружи потребна обавештења. Под условима из члана 152. овог законика, покретне ствари се могу привремено одузети.

Ако је ради предузимања увиђаја потребно ући у зграде, станове и друге просторије, примењују се одредбе чл. 160. и 163. став 1. тачка 1. овог законика.

Увиђај места

Члан 140.

Увиђај места се предузима на месту кривичног дела или другом месту на којем се налазе трагови кривичног дела.

Орган поступка може задржати лице затечено на месту увиђаја под условима предвиђеним у члану 296. овог законика.

Што се тиче позивања вештака на увиђај то у Нацрту ЗКП-а, стоји "**На увиђај се може позвати и вештак ако би његово присуство било од користи за давање налаза и мишљења.**", а за стручно лице у Нацрту ЗКП-а стоји "**Приликом предузимања увиђаја орган поступка ће по правилу затражити помоћ стручног лица ...**", док је у ЗКП-у из 2001. наведено "**Орган који обавља увиђај или реконструкцију може затражити помоћ стручног лица ...**".

4. Увиђај

Предузимање увиђаја

Члан 137.

Увиђај се предузима када је за утврђивање или разјашњење неке важне чињенице у поступку потребно непосредно опажање органа поступка.

Предмет увиђаја може бити лице, ствар или место.

Приликом предузимања увиђаја орган поступка ће по правилу затражити помоћ стручног лица форензичке, саобраћајне, медицинске или друге струке, које ће, по потреби, предузети и проналажење, обезбеђивање или описивање трагова, извршити потребна мерења и снимања, сачинити скице, узети потребне узорке ради анализе или прикупити друге податке.

На увиђај се може позвати и вештак ако би његово присуство било од користи за давање налаза и мишљења.

Не само што постоји разлика између **може и по правилу** већ у Нацрту ЗКП-а поред речи увиђај нема речи **или реконструкција**, па би се могао извести закључак да вештак и стручно лице више нису потребни за реконструкцију органу који води поступак ни у ситуацији уколико би њихово присуство било од користи за давање налаза и мишљења вештака или вршења потребних мерења, снимања итд. Ово би једнако важно било како за вештаке тако и за стручна лица било које струке. Што се тиче вештака он се може позвати на увиђај, и то само ако би његово присуство било од користи, али није дефинисан позив за реконструкцију, док се стручно лице **по правилу** позива на увиђај, али такође није дефинисан позив на реконструкцију.

Поред тога у првом ставу члана 137. наводи се **"Увиђај се предузима када је за утврђивање или разјашњење неке важне чињенице у поступку потребно непосредно опажање органа поступка"**. Оваква формулатија би значила, да се увиђај не би вршио уколико се на увиђају не би могло непосредним опажањем утврђивати или разјашњавати нека важна чињеница, него би се користио неки уређај којим би било могуће забележити неки важан доказ-чињеницу, а без тог уређаја непосредним опажањем такав доказ се не би могао прикупити.

5. Реконструкција догађаја

Одређивање реконструкције догађаја

Члан 141.

Ради проверавања изведеног доказа или утврђивања чињеница које су од значаја за разјашњење ствари, орган поступка може одредити реконструкцију догађаја, која се обавља тако што ће се поновити радње или ситуације у условима под којима се према изведеном доказима догађај одиграо. Ако су у исказима појединих сведока или окривљених радње или ситуације различито приказане, реконструкција догађаја ће се, по правилу, посебно извршити са сваким од њих.

Реконструкција се не сме обавити на начин којим се вређа јавни ред и морал или се доводи у опасност живот или здравље људи.

Приликом реконструкције могу се, по потреби, поново извести поједини докази.

Вештачење и то основне одредбе у Нацрту ЗКП-а описане су члановима од 117. до 130., у којима постоји неколико новина у односу на ЗКП из 2001. године, а једна од њих се налази већ у првом члану тј. члану 117. Одређивање вештачења, други пасус:

3. Вештачење

а) Основне одредбе

Оdređivanje veshtačeњa

Члан 117.

Орган поступка одредиће вештачење када не располаже потребним стручним знањем за утврђивање или оцену неке важне чињенице у поступку.

Вештачење се не може одредити ради утврђивања или оцене правних питања о којима се одлучује у поступку.

Након овакве формулатије код одређивања вештачења, очекујемо да се више неће наредбом и/или решењем за саобраћајно-техничко вештачење тражити од вештака да се у процентима изјасне о пропустима учесника незгоде, као и да се оваква и слична питања више неће постављати вештацима.

У првом ставу члана 117. експлицитно се истиче да је вештачење неко доказно средство сачињено на основу стручних знања. Ово је слободна интерпретација, а напомињемо да у делу ВЕШТАЧЕЊЕ није дефинисано шта је вештачење.

У Нацрту ЗКП-а и то у члану 118. написана је дефиниција вештака које нема у ЗКП-у из 2001., а такође је и новина везана за ситуацију у којој се може вештачење поверити иностраној установи или органу.

Способност за вештачење

Члан 118.

Вештак је лице које располаже потребним стручним знањем за утврђивање или оцену неке важне чињенице у поступку.

За вештачење ће се по правилу, одредити један вештак, а ако је вештачење сложено – два или више вештака.

Ако за одређену врсту вештачења постоје вештаци са списка сталних вештака, други вештаци се могу одредити само ако постоји опасност од одлагања, или ако су стални вештаци спречени, или ако то захтевају друге околности.

Ако за одређену врсту вештачења постоји стручна установа, или се вештачење може обавити у оквиру државног органа, таква вештачења, нарочито ако су сложенија, по правилу ће се поверити таквој установи или органу, који ће потом одредити једног или више стручњака за давање налаза и мишљења.

Ако за одређену врсту вештачења не постоји домаћи стручњак, стручна установа или државни орган, или је то оправдано због посебне сложености случаја, природе вештачења или других важних околности, за вештака се изузетно може одредити страни држављанин, односно вештачење се може изузетно поверити иностраној стручној установи или органу друге државе.

Сада када постоји дефиниција вештака, овако написана, намеће се питање каква је разлика између вештака и стручног лица, пошто и један и други поседују стручна знања, али по Нацрту ЗКП-а немају исти приступ увиђају и реконструкцији.

Дужности вештака регулисани су чланом 115. ЗКП-а из 2001. године, Нациртом ЗКП-а назване су Дужност вештачења и регулисани су чланом 119. у коме више нема одредбе да се вештак у случају неоправданог изо-станка може и принудно довести, али су одвојене и посебно су прописане казне за недолазак и за удаљавање са места где треба вештак да буде испитан, од непоштовања рока за вештачење и необављања вештачења без оправданог разлога.

Дужност вештачења

Члан 119.

Лице које се позива као вештак должно је да се одазове позиву и да свој налаз и мишљење да у одређеном року. На захтев вештака, из оправданих разлога, орган поступка може продужити рок.

Ако вештак који је уредно позван не дође, а изостанак не оправда, или се без одобрења удаљи са места где треба да буде испитан, орган поступка може наредити да се принудно доведе, а може се и казнити новчано до 100.000 динара, а стручна установа односно државни орган до 300.000 динара.

Ако вештак, након упозорења на последице ускраћивања вештачења, без оправданог разлога неће да вештачи, или не да налаз и мишљење у року који му је одређен, јавни тужилац или суд га може новчано казнити до 150.000 динара, а стручну установу односно државни орган до 500.000 динара.

О жалби против решења којим је изречена новчана казна, одлучује судија за претходни поступак, веће (члан 20. став 4.) односно претресно веће. Жалба не задржава извршење решења.

Изузеће од дужности вештачења

Члан 120.

За вештака се не може одредити лице које је искључено (члан 97.) или ослобођено (члан 98.) од дужности сведочења, а ако је одређено за вештака, на његовом налазу и мишљењу не може се заснивати судска одлука.

Разлог за изузеће од дужности вештачења (члан 36. став 1.) постоји и у погледу лица које је запослено код оштећеног или окривљеног или је, заједно са њима или неким од њих, запослено код другог послодавца.

За вештака се, по правилу, неће одредити лице које је саслушано као сведок.

О жалби против решења који се одбија захтев за изузеће вештака (члан 40. став 5.) одлучује судија за претходни поступак или веће (члан 20. став 4.). Жалба одлаже извршење вештачења, уколико не постоји опасност од одлагања.

Што се тиче изузећа од дужности вештачења у Нацрту ЗКП-а нема битних новина у односу на ЗКП из 2001. године.

Одлучивање о одређивању вештачења и наредба о вештачењу, као посебни чланови, и при томе шта наредба о вештачењу треба да садржи, представља новину у Нацрту ЗКП-а у односу на ЗКП из 2001. године.

Одлучивање о одређивању вештачења

Члан 121.

Орган поступка по службеној дужности или на предлог странке и браниоца одређује вештачење писаном наредбом, а ако постоји опасност од одлагања вештачење се, уз обавезу сачињења службене белешке, може и усмено одредити.

Ако вештачење предложи странка или бранилац окривљеног, орган поступка га може позвати да предложи лице односно стручну установу или државни орган коме треба поверити вештачење и да постави питања на која вештак треба да одговори.

Против решења којим је у току истраге јавни тужилац одбио предлог окривљеног или његов браниоца из става 2. овог члана, може се изјавити жалба о којој одлучује судија за претходни поступак у року од 48 сати.

Ако одређивање вештачења предложи окривљени и његов бранилац, оштећени као тужилац или приватни тужилац, орган поступка може захтевати да се унапред положи новчани износ за трошкове вештачења.

Ако вештачење одређује суд, наредба се доставља и странкама.

Наредба о вештачењу

Члан 122.

Наредба о вештачењу садржи:

- 1) назив органа који је наредио вештачење;
- 2) име и презиме лица које је одређено за вештака односно назив стручне установе или државног органа коме је поверено вештачење;
- 3) означење предмета вештачења;
- 4) питања на која треба одговорити;
- 5) обавеза да изузете и обезбеђене узорке, трагове и сумњиве материје преда органу поступка;
- 6) рок за подношење налаза и мишљења;
- 7) обавезу да налаз и мишљење достави у довољном броју примерака за суд и странке;
- 8) упозорење да чињенице које је сазнао приликом вештачења представљају тајну;
- 9) упозорење на последице давања лажног налаза и мишљења

Ако странка има стручног саветника (члан 129.) у наредби се назначује његово име и адреса.

Под тачком 8. вештак се упозорава **"да чињенице које је сазнао приликом вештачења представљају тајну"**, што је прописано чланом 29. Закона о судским вештацима, али се ни у Закону о судским вештацима, као ни у Нацрту ЗКП-а, а ни у Законику из 2001. године, не наводи до када вештак треба да чува тајну. Да ли након одржаног главног претреса који је јаван и на коме је саслушан вештак, престаје обавеза вештака на тајност чињеница које је сазнао приликом вештачења?

У Нацрту ЗКП-а, у члану 123. Заклетва вештака, промењен је текст заклетве у односу на текст заклетве из ЗКП-а од 2001. године, па у Нацрту ЗКП-а стоји:

Заклетва вештака**Члан 123.**

Од вештака ће се захтевати да пре вештачења положи заклетву, а стално постављени вештак биће пре вештачења опоменут на већ положену заклетву.

Ако постоји бојазан да због болести или других разлога вештак неће моћи да дође на главни претрес, он заклетву може положити и пре главног претresa пред јавним тужиоцем или судом, уз њихову обавезу да у записнику наведу разлоге због којих се заклетва тада полаже.

Текст заклетве гласи: „Заклињем се да ћу вештачити у складу са правилима науке и вештине, савесно, непристрасно и по свом најбољем знању, и да ћу тачно и потпуно изнети свој налаз и мишљење“.

С обзиром да у Нацрту ЗКП-а сада постоји дефиниција вештака која гласи **“Вештак је лице које располаже потребним стручним знањем за утврђивање или оцену неке важне чињенице у поступку”** вештак се у заклетви позива да ће вештачити у складу са правилима науке и вештине, а то не поседује према дефиницији вештака. С правом се на меће питање какву то заклетву би вештак требало да положи?

Чланови који се односе на Поступак вештачења (Члан 124.), Вештачење у стручној установи или државном органу (члан 125.), Налаз и мишљење вештака (члан 127.) и Недостаци у налазу и мишљењу вештака (члан 128.) не садрже битне новине у Нацрту ЗКП-а у односу на ЗКП из 2001. године, али је новина у Нацрту ЗКП-а **Стручни саветник** (члан 129.) и **Права и дужности стручног саветника** (члан 130.).

Поступак вештачења**Члан 124.**

Пре почетка вештачења орган поступка упозориће вештака да давање лажног налаза и мишљења представља кривично дело и позвати га да предмет вештачења брижљиво размотри, да тачно наведе све што запази и нађе, и да своје мишљење изнесе непристрасно и у складу са правилима науке или вештине.

Орган поступка руководи вештачењем, показује вештаку предмете које ће размотрити, поставља му питања и по потреби тражи објашњења у погледу датог налаза и мишљења.

Ако је за сврхе вештачења потребно да се анализира нека материја, вештаку ће се, ако је то могуће, ставити на располагање само део те материје, а остатак ће се у потребној количини обезбедити за случај накнадних анализа.

Вештак има право да од органа поступка и странака тражи и добије допунска разјашњења, да разгледа предмете и разматра списе, да предлаже да се прикупе докази или прибаве предмети и подаци који су од важности за давање налаза и мишљења и да приликом увиђаја, реконструкције или спровођења друге доказне радње предложи да се разјасне поједине околности или да се лицу које даје изјаву поставе одређена питања.

Вештачење у стручној установи или државном органу**Члан 125.**

Када је вештачење поверено стручној установи или државном органу, неће се применити одредбе чл. 123. и 124. ст. 1. и 2. овог законика, а орган поступка ће руководиоца установе или органа упозорити на последице давања лажног налаза и мишљења и на то да у давању налаза и мишљења не може учествовати лице из члана 120. овог законика.

Орган поступка ће стручној установи или државном органу ставити на располагање материјал потребан за вештачење и поступити у складу са чланом 124. став 3. овог законика.

Стручна установа или државни орган доставља писани налаз и мишљење потписан од лица која су извршила вештачење.

Руководилац стручне установе или државног органа дужан је да странку, на њен захтев, обавести о именима лица која ће извршити вештачење.

Орган поступка може тражити објашњења у погледу датог налаза и мишљења.

Налаз и мишљење вештака

Члан 127.

Усмено дати налаз и мишљење вештака уноси се одмах у записник.

Вештаку се може одобрити да поднесе писани налаз и мишљење, у року који одреди орган поступка.

У записнику о вештачењу или у писаном налазу и мишљењу назначиће се ко је извршио вештачење, занимање, стручна спрема и специјалност вештака, као и имена и својство лица која су присуствовала вештачењу.

Након завршеног вештачења, орган поступка обавештава странке које вештачењу нису присуствовале да записник о вештачењу или писани налаз и мишљење могу разгледати и копирати, и одређује рок у којем могу да изнесу своје примедбе.

Недостаци у налазу и мишљењу вештака

Члан 128.

Орган поступка ће по службеној дужности или на предлог странака наредити да се вештачење понови:

1) ако је налаз нејасан, непотпун или у противречности сам са собом или са извиђеним околностима;

2) ако је мишљење нејасно, противречно или се појави сумња у његову истинитост.

Ако се недостаци из тач. 1. и 2. става 1. овог члана не могу отклонити поновним испитивањем вештака или допунским вештачењем, орган поступка ће одредити другог вештака који ће обавити ново вештачење.

Стручни саветник

Члан 129.

Стручни саветник је лице које располаже стручним знањем из области у којој је одређено вештачење.

Странка може изабрати и пуномоћјем овластити стручног саветника када орган поступка одреди вештачење.

Окривљени и оштећени као тужилац имају право да поднесу предлог за постављање стручног саветника под условима и у складу са чл. 58, 74, 79. ст. 1. и 2. чл. 118. ст. 3. и чланом 120. ст. 1. до 3. овог законика.

О жалби против решења којим је одбијен предлог из става 3. овог члана одлучује судија за претходни поступак или веће (члан 20. став 4.).

Права и дужности стручног саветника

Члан 130.

Стручни саветник има право да буде обавештен о дану, часу и месту вештачења и да присуствује вештачењу којем имају право да присуствују окривљени и његов бранилац, да у току вештачења прегледа списе и предмет вештачења и предлаже вештаку предузимање одређених радњи, да даје примедбе на налаз и мишљење вештака, да на главном претресу поставља питања вештаку и да буде испитан о предмету вештачења.

Стручни саветник је дужан да одлуку којом је одређен или пуномоћје без одлагања поднесе органу поступка, да странци пружи помоћ стручно, савесно и благовремено, да не злоупотребљава своја права и да не одугољачи поступак.

Према дефиницији шта је стручни саветник (члан 129.) "... лице које располаже стручним знањем из области у којој је одређено веш-

тачење", стручни саветник би могао бити и вештак, али такође би стручни саветник могло бити и стручно лице, као и лице које не мора бити ни вештак ни стручно лице, али само мора бити "... лице које располаже стручним знањем из области у којој је одређено вештачење."

Увођење стручног саветника (чак и овако дефинисаног) и са оваквим правима и дужностима, требало би да утиче на квалитетнији рад оних вештака, који не посвећују доволјно пажње едукацији тј. не довољно прате нова технолошка решења која су произтекла из нових научних достигнућа.

4. ЗАКЉУЧАК

Нови Закон о вештацима је ступио на снагу, док се нацрт ЗКП-а налази у јавној расправи. Они доносе многе новине чији је циљ да се послови вештачења што прецизније уреде. Највише промена је уведено у одредбе које се тичу услова за обављање послова вештачења. Те одредбе би требале да истакну квалитет у први план. Важна је и промена да је министарство преузело послове вођења Регистра вештака. Промене се односе и на поступак именовања и разрешења судских вештака, као и на поступак уписа и брисања како физичких, тако и правних лица.

Нацрт ЗКП-а, у односу на ЗКП из 2001. године, садржи више новина које би требало да прецизније регулишу све што је везано за вештаке и вештачење (основне одредбе). Посебно истичемо увођење стручног саветника (чак и овако дефинисаног са оваквим правима и дужностима) што би требало да утиче на квалитетнији рад вештака, а самим тим и дало позитивне резултате у правосудном процесу. Но поред тога напомињемо да Нацрт ЗКП-а, као и ЗКП од 2001. године, и даље по нашем мишљењу оставља нејасноће и несагласности око стручног лица, вештака и стручног саветника.

ЛИТЕРАТУРА

- [1.] Закон о условима за обављање послова вештачења ("Службени гласник СРС", бр. 16 од 29.04.1987., 17 од 09.05.1987.)
- [2.] Закон о судским вештацима ("Службени гласник РС", бр. 44/2010)
- [3.] Законик о кривичном поступку ("Службени лист СРЈ" бр. 70-2001 и 68-2002 и "Службени гласник", бр. 58-2004, 85-2005, 115-2005, 49-2007 и 72-2009) који важи до 31.12.2010. (а на основу Законика о кривичном поступку "Сл. гл. РС", бр. 46-2006, 49-2007 и 122-2008)
- [4.] Нацрт Законика о кривичном поступку – радна верзија

